

drugim republikama. Među 76 umjetnika nalazi se znatan broj djela starih i vodećih umjetnika, što daje naslutiti da je muzej uspio iznaći u svojoj sredini znatne svote za otkupe tih djela. Ovome je potrebno dodati i fond od 59 eksponata primijenjene umjetnosti s više predmeta od srebra, oplemenjenih legura, kristala, stakla i drugih materijala.

U svakom od ova tri kataloga izložaba sa novim nabavkama za muzej u Pančevu, za veći broj predmeta, koji je muzej dobio poklonom, navedena su uz kataloške podatke o predmetu i imena darovatelja, čime je muzej izrazio darovateljima i javno priznanje. Ovo je i najvredniji i najbolji stimulans korisnicima muzeja i posjednicima starih — za muzej vrijednih predmeta da te predmete ustupe muzeju gdje će dobiti punu vrijednost koja u posjedu vlasnika uglavnom ne dolazi do izražaja.

Efekat ovih izložaba Narodnog muzeja u Pančevu — »Nova nabavka muzeja...« je vrijedan primjer koji bi trebali slijediti i drugi naši muzeji.

ABSTRACT

National Museum of Pančevo: its 60 th anniversary celebration

A. Bauer

The National Museum of Pančevo celebrated its 60th anniversary of activity by presenting an exhibition of its new acquisitions from the period 1973—1983. The exhibition's catalogue documents the collecting policy of the museum and the professional and scientific treatment of every object purchased.

Izložbe u povodu 150. obljetnice zadarskih muzeja

Radimir Jurić

Arheološki muzej, Zadar

Dvema velikim izložbama Arheološki i Narodni muzej, pored ostalih priredbi, obilježili su 150. obljetnicu javne muzejske djelatnosti u Zadru.

Izložba »150 godina Arheološkog muzeja u Zadru (1832—1982)« postavljena je u muzejskim prostorijama. U vrijeme otvorenja i poslije, osobito u ljetnom razdoblju, privukla je veliku pozornost naše i inozemne javnosti.

Prema raspoloživoj građi i prostoru na izložbi se prikazuje razvoj i povijest

istraživanja i muzeološke djelatnosti na području sjeverne Dalmacije.

Detaljna povijest Arheološkog muzeja nije nikada napisana i prikazana pa je to i bio razlog da se to učini priređivanjem ove izložbe. Tome bismo mogli pridodati još jedan razlog: naime arhiv, knjižnica, veći dio dokumentacije Muzeja, cijela pokrajinska knjižnica zadarske Gimnazije, te brojni spisi uništeni su u prošlom ratu. Stoga se prišlo sustavnijem istraživanju u zadarskom Historijskom arhivu (posebno u arhivu bivšeg austrijskog Namjesništva Dalmacije i arhivu zadarske općine iz doba talijanske vlasti). Pregledan je veći broj starih karata i knjiga, crteža, fotografija i druge dokumentacije o Muzeju i arheologiji u Naučnoj biblioteci, Zavodu za zaštitu spomenika kulture i Kulturno-historijskom odjelu Narodnog muzeja u Zadru kao i u Arheološkom muzeju i Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Otkriveno je mnogo podataka, tragova i dokumenata za koja se nije znalo. Za ovu prigodu korišteni su samo pojedini primjerci. Izloženi su razni arhivski spisi i dokumenti, karte, crteži, fotografije arheoloških spomenika, nalazišta, značajnih stručnjaka koji su na području sjeverne Dalmacije vodili istraživanja fotografije izložbi, muzejskih zbirki; knjige, novine, časopisi, zanimljivi arheološki nalazi, dokumentacija o radu Muzeja, o kulturno-obrazovnoj djelatnosti, stručno-znanstvenom radu, izdavačkoj djelatnosti, radionicama i sl. Poradi nedostatka sredstava, na žalost, nisu bila

moгуća istraživanja u arhivu bivšeg Austrijskog ministarstva bogoštovlja i nastave, Austrijskog arheološkog zavoda i Središnjeg povjerenstva za čuvanje i zaštitu povijesnih spomenika u Eeču, te još u nekim drugim ustanovama, pa bi prikaz rada i razvoja Muzeja bio još potpuniji.

Izložbu prati primjeran katalog u kojem je u uvodnom dijelu dr Šime Batović prikazao, ukratko, povijest razvoja prvotnog Narodnog, odnosno Arheološkog muzeja i povijest arheoloških istraživanja i muzeološke djelatnosti na području sjeverne Dalmacije. Isto tako izložba je postavljena kronološki po razdobljima te po temama i vrstama djelatnosti i dokumentacije.

I. razdoblje koje prethodi osnivanju Narodnog muzeja (od najstarijih vremena do početka 19. st.);

II. razdoblje od osnutka Narodnog muzeja do osamostaljenja Arheološkog muzeja u crkvi Sv. Donata (1832. do 1880);

III. razdoblje od osnutka Arheološkog muzeja do konca I. svjetskog rata (1880. do 1918.);

IV. razdoblje Kraljevine Jugoslavije i talijanske okupacije (1919. do 1944.); V. razdoblje — SFRJ od oslobođenja do danas.

Ovaj se Muzej, kao i začetak javne muzejske djelatnosti u Zadru, ubraja među najstarije u našoj zemlji (drugi u Hrvatskoj, a treći u Jugoslaviji

I prije osnivanja muzeja na području Dalmacije postoji zanimanje za spo-

Arheološki muzej Zadar — Kapitel iz crkve Svete Nediljice (iz stalnog postava)

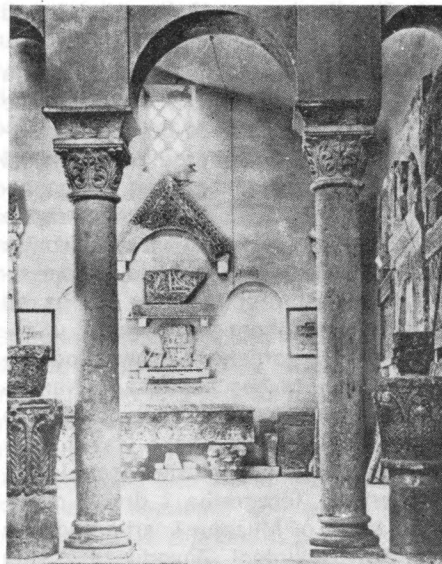

menike prošlosti, njihovo sakupljanje, čuvanje i tumačenje. Npr. u srednjem vijeku pišu se ljetopisi, sakupljaju i čuvaju knjige i isprave. Potkraj 14. i početkom 15. st javlja se šire zanimanje za spomenike i njihovo sakupljanje. Zadar je jedan od najistaknutijih takvih žarišta na obali. Potkraj 14. st. prvi poznati sakupljač rimskih natpisa u Zadru bio je Juraj Benja.

U 18. st. liječnik Ante Danielli Tommasoni sakupio je veliku zbirku arheoloških spomenika, ponajviše iz Nina. Od 1716. prva poznata istraživanja u Ninu izveli su brojni sakupljači iz Nina i Zadra.

Izuzetan poticaj razvoju arheologije na našem području bio je osnutak Arheološkog muzeja u Splitu (1818—1821), pa tako i do osnivanja Pokrajinskog muzeja u Zadru nije došlo slučajno. A 30. studenog 1832. smatra se danom utemeljenja Narodnog, a time i Arheološkog muzeja, kada je austrijski namjesnik general Vetter von Lillenberg izdao proglas narodu Dalmacije o sakupljanju građe iz cijele Dalmacije za muzej koji se osniva u Zadru kao sjedište pokrajine. Namjesnikov proglas je oduševljeno prihvaćen pa su u Zadar počeli stizati razni spomenici koji su smješteni u jednu od prostorija osnovne škole na položaju nekadašnje crkve Sv. Tome (nasuprot crkvi Sv. Krševana). Godine 1845. grada je premještena u prostorije tadašnje Gimnazije, koja se nalazila u nekadašnjem samostanu Sv. Krševana i tu je ostala gotovo do konca 19. st. Godine 1880. u Beču je odlučeno da se Sv. Donat počine restaurirati i uređivati za Arheološki muzej, pa se ta godina može smatrati godinom osnutka samostalnog ARHEOLOŠKOG MUZEJA. Već 1886. god. u Sv. Donatu se nalazi više od sto kamenih spomenika, a od 1893. do 1896. u taj prostor prenesena je i zbirka iz Gimnazije. Osnivač Arheološkog muzeja, njegov direktor i kustos i konzervator bio je prof. Ivan Smirich.

Između dva rata Muzej dijeli sudbinu samog grada. Pripojenjem Zadra Italiji, Muzej je bio odvojen od svog zaleđa, pa je njegova aktivnost svedena samo na okupirano područje grada, a ostali dio sjeverne Dalmacije potpao je pod nadležnost Arheološkog muzeja u Splitu i Muzeja hrvatskih starina u Kninu. Na obradi arheološke građe nije učinjeno mnogo, a sustavnih istraživanja nije bilo. Povlačeći se iz Zadra, Talijani su 1943. iz Arheološkog muzeja odnijeli većinu najvrednije građe, npr. 10 tisuća komada raznog novca, sve zlatne i većinu srebrnih predmeta, veću količinu staklenih posudi-

Dio stalne izložbe ranosrednjovjekovnih kamenih spomenika Muzeja u predvorju crkve Sv. Donata u Zadru, potkraj 19. stoljeća

ca i još mnogo, mnogo toga. Do danas ništa od toga nije vraćeno.

Pripojenjem Zadra oslobođenoj domovini 1944. stvaraju se, pomalo, uvjeti za svestran rad Muzeja. Odmah se prišlo uređenju muzejskih zbirki, sređivanju inventara, pisanju legendi na hrvatskom jeziku, i izvršeni su i nužni popravci na bivšoj crkvi Sv. Donata, koji su nastali bombardiranjem grada u prošlom ratu. Otvorene su muzejske zbirke i na svečan način predane javnosti 18. studenog 1945. Ipak, u tom neadekvatnom prostoru Muzej se nije mogao sustavno razvijati, te je 1954. preseljen u obnovljenu zgradu bivšeg Zavoda Sv. Dimitrija (danas zgrada Filozofskog fakulteta). Razvojem Filozofskog fakulteta pokazalo se da mu za normalniji rad nedostaje više prostora i da mu je za to potreban čitav prostor Muzeja pa je odlučeno da se u dijelu obnovljenog kompleksa samostana Sv. Marije osigura prostor i za Arheološki muzej. Nova zgrada je završena 1972. god., a 28. studenog 1974. otvorene su izložbene dvorane sa ostacima iz rimskog i ranohrvatskog doba, a 1975. izložba prapovijesti. Danas Muzej ima više od sto tisuća predmeta, a u zbirkama je izloženo samo 5 do 10% od tog fundusa. Zbirke su postavljene pedagoški i didaktički, odnosno po danas aktualnim muzeološkim principima, te su vrlo pristupačne široj publici. Muzej osobito pozornost posvećuje kulturno-obrazovnoj djelatnosti i na taj način pridonosi obrazovanju učenika, omladine i radnih ljudi naše socijalističke zajednice.

Muzejske zbirke u Zadru, Ninu, Biogradu na moru, te crkvu Sv. Donata

posjetile su stotine tisuća posjetilaca iz naše zemlje i gotovo cijelog svijeta, a među njima nekoliko puta drug Tito, M. Krleža, D. Cesarić... Zanimljivo je prolizati knjige dojmova u kojima su razni potpisi od onih dječjih, nesprenih, do onih iz Indije, Bangladeša, Alžira...

Na obradi arheološke građe i na raznim arheološkim problemima učinjeno je u poslijeratnom razdoblju mnogo. Iskapanja su vodili S. Gunjača, M. Suić, Š. Batović, J. Belošević, B. Ilakovac, I. Petricoli, Z. Brusić, D. Jelovina, D. Vrsalović, D. Rendić-Miočević, K. Radulić, R. Jurić, B. Nedved, S. Čače, P. Vežić, Z. Gunjača, M. Domjan i dr.

Stručnjaci su Muzeja u raznim časopisima u zemlji i inozemstvu objavili više od 500 radova.

Arheološki muzej ima vlastitu biblioteku s više od 22 tisuće svezaka, koji su dostupni čitateljima. Knjige i časopisi najviše se nabavljaju razmjnom (415 ustanova — od toga 138 u zemlji i 277 u inozemstvu) jer Muzej ima svoju izdavačku djelatnost pa tiska glasilo »Diadoru«, razne monografije, kataloge, vodiče i prospekte.

Muzej, k tome, ima konzervatorsku radionicu (afirmiranu na širem jugoslavenskom prostoru), crtaonicu, fotolaboratorij (46 tisuća negativa), radionicu za izradu suvenira i stolarsku radionicu. Izložbu o razvitku Arheološkog muzeja postavili su: dr Šime Batović, Branka Nedved, Radomir Jurić, Ljiljana Klarin, Stošija Oguić i Marija Kolega.

Izložba »Narodni muzej u Zadru 1832—1982.« bila je postavljena u Gradskoj loži. Trajala je samo osam dana poradi jedne druge izložbe koja je trebala biti priređena u tom prostoru. Izložbu prati obiman standardni katalog. Narodni muzej se sastoji od pet odjela: Etnografskog, Prirodoslovnog, Kulturno-historijskog te Odjela revolucije i Galerije umjetnina.

Ukratko prikazujemo razvoj i djelatnost ovog Muzeja.

Povijest Narodnog i Arheološkog muzeja do godine 1880. je istovjetna. Od tada se Arheološki muzej samostalno razvija kontinuirano do danas, dok Narodni muzej nema izravnog kontinuiteta u svome razvitku. Osnivačka skupština Prirodoslovnog muzeja održana je 30. prosinca 1907. U rujnu 1945. osnovan je Narodni muzej koji je objedinio sve djelatnosti osim arheologije. Međutim, 1952. godine dolazi do reorganizacije pa su osnovani samostalni muzeji: Etnografski i Prirodoslovni, 10. listopada 1948. i Galerija

umjetnina, 1960. god. Muzej grada Zadra, a godine 1962. Muzej narodne revolucije. Iste godine svi osnovani muzeji (osim Arheološkog) spajaju se u jedan muzej pod nazivom NARODNI MUZEJ.

Danas Muzej ima 18.304 predmeta: Etnografski odjel 3.238, Kulturno-historijski odjel 2.321, Prirodoslovni odjel 10.920, Galerija umjetnina 695 i Odjel revolucije 1.750.

Etnografski odjel ima osam zbirki: narodne nošnje, tekstil, nakit i oružje, narodno gospodarstvo, kućni inventar, keramika, narodni obrt i rukotvorstvo, glazbeni instrumenti, običaji i vjerovanja.

Od grada Kulturno-historijskog odjela valja istaknuti: zbirku renesansne keramike (majolika), najbogatiju takvu zbirku u Jugoslaviji; 820 staklenih negativa iz razdoblja 1890—1916. i nekoliko vrijednih kamenih spomenika romaničkog i renesansnog stila.

Odjel revolucije sadrži oružje, fotografije, nacрте, dokumente i likovne radove. Među rijetkosti spada partizanska gajeta (prvi ili jedan od prvih partizanskih brodova na Jadranu na motorni pogon).

Od grada Prirodoslovnog odjela izdvajamo rijedak primjerak ribe zvane »nevjesta« (ulovljene u Novigradskom moru) i bogati herbarij. U fundusu Galerije umjetnina nalaze se djela naše umjetnosti od 19. st. do danas. Npr. djela zadarskog slikara Franje Salghetti Driolija (1811—1877), M. Kraljevića, E. Vidovića, V. Becića, J. Miše, I. Joba, Z. Šulentića, I. Meštrovića, O. Glihe, A. Kinerta, I. Dulčića, M. Skračića, E. Murtića, R. Goldonija, Z. Priče, I. Zelića i dr.

Izloženi su bili razni dokumenti, karte, fotografije muzejskih predmeta, nalazišta, pojedinih stručnjaka, crteži (npr. ormari za muzejsku građu), oglasi, plakati, katalozi izložbi, priznanja, publikacije, povremena izdanja muzeja, podaci o kulturno-obrazovnoj djelatnosti i sl.

Narodni muzej je ostvario dobru suradnju s Zavičajnim muzejem u Biogradu, te takvim muzejima u osnivanju u Obrovcu i Benkovcu, a nedavno su otvorene područne zbirke u Malom i Velom lžu. Ima svoje glasilo »Vrulje«. Do sada je izišlo nekoliko tematskih brojeva.

Izložbu, o kojoj pišemo, postavili su: Valentin Uranija, Sofija Petricioli, Antun Travirka i Jasenka Lulić.

U vremenu poslije rata na unapređenju i razvoju zadarske muzejske djelatnosti učinjeno je dosta, zapravo

mnogo više nego u predhodnih 113 godina. Međutim ima još nerješениh problema, od sredstava za istraživanje, zaštitu, redovitiju izdavačku djelatnost i druge zadatke pa do osiguranja dodatnog prostora za normalan razvitak ovih uglednih kulturnih ustanova. Na tome će se još više angažirati i radnici Arheološkog i Narodnog muzeja kao i naša društveno politička zajednica.

Ovi su muzeji prošli težak put djelujući u najužoj svezi s političkim, kulturnim i društvenim prilikama kroz koje je prolazila naša zemlja a osobito grad Zadar.

ABSTRACT

Exhibitions on the occasion of the 150th anniversary of museums in Zadar

R. Jurić

The Archaeological and National Museum of Zadar celebrated the 150th anniversary of their activities by presenting two large exhibitions — 150 years of the Archaeological Museum in Zadar (1832—1982) and National museum in Zadar 1832—1982. Above is a concise survey of the history of the two museums and their present activities.

Detalj iz postava Muzejske zbirke Nezakcij

Novootvoreni arheološki park Nezakcij

Branka Šulc

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Pod pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti a povodom 85. obljetnice otkrića i arheološkog istraživanja Nezakcija, Arheološki muzej Istre i Povijesno društvo Istre organizirali su međunarodni skup s temom »Antički Nezakcij u kulturi i povijesti Istre«, koji je održan u Puli od 4. do 7. svibnja 1983. godine. Održavanjem ovoga Skupa valjalo bi potaknuti sistematizaciju istraživačkih rezultata u arheologiji i povijesti Istre, znanstvenu valorizaciju i prezentaciju dostupne građe i podataka, te izradu sinteze o antičkom Nezakciju u kulturi i povijesti, a napose dinamičniju i suvremeniju prezentaciju kulturnog nasljeđa Istre. Nezakcij u kulturi i povijesti Istre od prapovijesti do srednjeg vijeka te najstarija povijest i kultura Istre — konceptijski su bile dvije osnovne tematske cjeline Skupa.

U okviru Skupa svečano je otvorena i nova Muzejska zbirka na revitaliziranom prostoru arheološkog lokaliteta Nezakcij koji je istovremeno otvoren za javnost kao arheološki park. Arheološki lokaliteti, univerzalni **phénomène muséal**, još su uvijek u nas rijetko otvoreni široj javnosti, te i stoga realizacija ove zamisli predstavlja i znatniji pomak u muzeološkoj prezentaciji kulturno-povijesnih objekata. Tim više što zaštita **in situ** arheolo-